

ТЕЛЕВИЗИОННИТЕ СЕРИАЛИ КАТО ОБРАЗОВАТЕЛНО СРЕДСТВО В РАМКИТЕ НА ЕЗИКОВО-ЛИТЕРАТУРНОТО ОБУЧЕНИЕ НА СТУДЕНТИ ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛНОСТИ

Маргарита Тодорова Терзиева
Университет „Проф. д-р Асен Злататов“, Бургас

TV SERIALS AS AN EDUCATIONAL DEVICE IN THE FRAMEWORK OF LANGUAGE AND LITERATURE TEACHING FOR PEDAGOGY STUDENTS

Margarita Terzieva
University “Prof. Dr Asen Zlatarov”, Burgas

* Авторът изказва благодарност към научен проект „Дигитални компетенции и медиаобразование в предучилищна и начална училищна възраст“ (H05/8 14.12.2016) за частичното финансиране на настоящата работа.

Abstract. By using the descriptive analytical method, the paper reveals the potential of TV serials as an educational device in teaching languages and literature to university students. Different ideas for the application of media studies in the work of the prospective teachers are suggested.

Keywords: media terms, TV serial, teaching

Изследването е част от работата по научноизследователския проект „Дигитални компетенции и медиаобразование в предучилищна и начална училищна възраст“, финансиран от фонд „Научни изследвания“ и реализиран от колектив, чиито членове са част от академичния състав на Университет „Проф. д-р Асен Злататов“ в Бургас. Едно от направленията в него е „Медиаобразование“, в което авторът на настоящата публикация прави проучвания, свързани с отделни медии и тяхната роля в учебния процес за ученици, студенти и педагози.

Цел на изследването е формиране на знания за телевизията като медия и умения за практическото им прилагане в учебния процес.

Задачите на проучването са:

1. Умение за опериране с терминология, свързана с телевизионни медийни продукти.
2. Формиране на критично мислене към получената медийна информация.
3. Професионална самоподготовка и самодиагностика на медиакомпетенции.

Предмет на изследването са телевизионните сериали като източник на медиаинформация за бъдещите учители.

Обект на изследването са студенти от специалностите „Предучилищна и начална училищна педагогика“ и „Предучилищна педагогика и чужд език“, които доброволно са приели да участват в него. В продължение на един календарен месец те старателно записват в специални кинотетрадки заглавията на филми, които възприемат от различни източници. Част от тях (19 жени и 1 мъж) се открояват като любители на телевизионни сериали. Предлага им се да попълнят анкета, отговорите на която представяме в табличен вид:

Гледам телевизионни сериали, защото...

Табл. № 1 Лични предпочитания при избор на телевизионен сериал

Отговор	Брой отговори	%
...обичам истории, чието действие се развива продължително време	12	60
...научавам повече за начина на живот на различни страни и народи	11	55

...Опознавам неизвестни за мен лични и семейни взаимоотношения	6	30
...харесвам повествования с акцент върху интимните връзки	1	5
...завършекът им е щастлив	3	15
Друго	1	5

Забележка: Броят на процентите надхвърля 100, защото анкетираните са дали повече от един отговор

Преобладаваща част от студентите възприемат сериалите като дълги истории с образователен потенциал, които по навик могат да гледат в един и същ времеви отрязък. Именно рутината, близките до възприятията им персонажи и проблеми ги карат да проследяват развитието на действието в дадена телевизионна новела.

Тъй като голяма част от тях – повечето от половината – са несемейни, от значение са личните взаимоотношения между героите, от които те вероятно черпят модели за поведение, но не и по отношение на интимния си живот.

Сериалите се радват на одобрение и по друга причина от 15% от изследваните – те очакват гарантираната щастлива развръзка, която не винаги е налице в житейската реалност. Такава компенсаторна функция е знакова и се нуждае от допълнителни проучвания, които не са предвидени за тази разработка.

Един от изследваните е потърсил самостоятелен отговор, защото посочените не го удовлетворяват. Той гледа сериали, защото „имат забавен характер и разтоварващ ефект“. Темата за рекреационната същност на телевизионния сериал също е извън сферата на проучването, но разкрива многопосочния му ефект върху зрителската аудитория.

Отговорите на първия въпрос от анкетата показват, че 20% от студентите – избралите последните два варианта – залагат на хедонистичното възприятие, което е част от пълноценното естетическо удовлетворение и може да изпълнява конкретни утилитарни функции. Неговият образователен ефект подлежи на прогнозиране и вероятно това ще превърне многосерийния телевизионен филм в образователен инструмент не само за студентската аудитория.

Предпочитам:

Табл. №2 Обобщени предпочитания към сериали по предварително зададен признак

Отговор	Брой отговори	%
латиноамерикански	3	15
турски	4	20
руски	1	5
български	8	40
Нямам конкретни предпочитания	5	25
Друг отговор	5	25

Забележка: Броят на процентите надхвърля 100, защото анкетираните са дали повече от един отговор

Една четвърт от изследваните не се ръководят от националния признак, избран от нас като разделител на телевизионните сериали. В подредбата по този признак водят българските сериали (40%), следвани от турските (20%) и латиноамериканските (15%).

25% от изследваните, макар и да имат право да избират неограничен брой отговори, са предпочели друг. 20% гледат американски сериали, а 15% – европейски, без да ги конкретизират. Тази еkleктика в предпочитанията се дължи на множество фактори:

- възможности за проследяване на телевизионния сериал – дали времето на излъчването му съвпада със свободното време на студента;
- достъп до телевизионен канал – всички гледат националните телевизионни програми, но някои не са абонираны за кабелни телевизии, осигуряващи достъп до други канали;
- предпочитанията на хората, с които съжителстват – в името на компромиса понякога вместо сериал се налага да се гледа футболна среща, публицитично предаване и пр.

Ориентацията към европейското кино, макар и да е налице само при 15% от анкетираните, е обнадеждаваща. Това подсказва възможности за прилагане на CinEd – европейската програма за кинообразование, която може да се съчетае с компоненти на с родно медиаизследване.

Посочете три сериала, които гледате в момента!

Табл. №3 Персонален избор на телевизионен сериал

Заглавие на сериала	Брой избори	%
Откраднат живот	8	40
София – ден и нощ	5	25
Касъл	3	15
Твоят мой живот	3	15
Приятели	2	10
От местопрестъплението: Маями	2	10
Черна любов	2	10
Дневниците на вампира	2	10
Стажанти	2	10
Живите мъртви	2	10

В таблицата са отразени сериалите, които са избрани от повече от един техен зрител. При възможни 60 избора (3X20) останалите 29 включват по 1 заглавие: „Щури съседи“, „Ние, нашите и вашите“, „Гордост и предразсъдъци“, „Закон и ред“, „Д-р Хаус“, „Прости ми“, „Гений“, „Останалите“, „Анатомията на Грей“, „Скрити доказателства“, „Сиси“, „13 причини защо“, „Игра на тронове“, „Туин Пийкс“, „Гений“, „Извън играта“, „Фалшива принцеса“, „Оранжевото е новото черно“, „Не така, брат“, „Домашен арест“, „Елементарно, Уотсън“, „Двама мъже и половина“, „Стъпка по стъпка“, „Сам вкъщи“, „Младият Херкулес“, „Васко да Гама от село Рупча“, „Кое е това момиче“, „Д-р Зоуи Харт“, „Лъжовно сърце“.

Тъй като някои от филмите не се показват в момента по телевизионния екран, студентите уточняват, че ги свалят от Интернет и ги гледат в удобно за самите тях време. Някои по собствено желание дават определение за вида на сериалите, които са избрали – криминални, хумористични, детско-юношески, романтични, биографични...

Тази собствена класификация за момента ни удовлетворява, но за целите на кинообразованието и за възприемането на медиатермини ще се наложи да се ползват други термини, което правим в последващ етап.

Според личните Ви наблюдения, любители на телевизионни сериали са:

Табл. №4 Преценка за аудиторията на телевизионните сериали

Отговори	Брой отговори	%
Хора в пенсионна възраст	3	15
Деца и ученици	1	5
Хора в трудоспособна възраст	1	5
Хора от всички възрасти	15	75
Друг отговор	0	0

Преобладава мнението, че телевизионните сериали имат почитатели от всички възрасти. Това споделят 75% от анкетираните. 15% твърдят, че такива филми се гледат предимно от пенсионери, които разполагат с най-много свободно време и могат да си позволят да ги следят. Единични на брой са отговорите с насока към друга възрастова група.

Без да търсим специализирани изследвания по проблема, приемаме получените отговори за достоверни. Най-специфична и отличаваща се е групата на хората в пенсионна възраст, но и други групи имат предпочитания към сериалите. Това са: децата и юношите, хората с определени професионални интереси, близки до тематиката на сериалите – например лекари; учителите по литература, които сравняват екранизациите със съдържанието на съответните книги; личности с интереси към историята – следят биографичните филми, и т.н.

Има ли случаи, когато отказвате лични ангажименти, за да гледате поредната серия:

Табл. №5 Самооценка за пристрастяване към сериали

Отговори	Брой отговори	%
Не	12	60
Отивам на гости, но настоявам да гледам сериала	3	15
Не излизам на разходка, защото съвпада с времето на сериала	2	10
Планирам дейности, когато сериалът завърши, за да мога спокойно да го гледам	1	5
Друго	2	10

Без да са уведомени за целта на този въпрос, 60% отговарят отрицателно, защото гледането на телевизионни сериали не е значимо в ежедневието им. За 30% от изследваните обаче то е определящо – отказват се от други развлечения, диктуват на околните предпочитанията си, дори когато гостуват в нечий дом, и т.н. Това са младите хора с безкритично отношение към посланията на този тип медия, допуснали внушенията ѝ да доминират в съзнанието им – те предпочитат да живеят живота на измислените герои вместо собствения.

Интересни са отговорите на 10% от студентите, които определяме като междинни. Те правят избор в полза на гледане на сериали само при определени случаи – например финална серия. Идеята е да разберат развързката, разплитането на интригата, която са проследявали дни и месеци наред. В друг случай не биха се отказали от поетите лични ангажменти, защото за тях те са по-значими.

След обработката на анкетата със студентите беше проведен разговор, при който бяха изяснени позициите им и се премина към същинската част на изследването. В рамките на възложена самостоятелна работа се извърши медиасрез – задълбочаване на работата с телевизионната медия в аспекта „телевизионен сериал“, навлезе се в детайли при прилагането ѝ.

Самостоятелна работа

1. Предистория на телевизионните сериали

Още в 19 век някои водещи френски вестници въвеждат подлистници, където се печатат „романифейлетони“ – романи с продължение. Броят на читателите на периодика рязко нараства, тъй като всеки започва да следи разказваната история с интересни перипетии. Както твърди съвременник, последната фраза те принуждава да чакаш с нетърпение утрешния брой, за да узнаеш развързката от заплетената ситуация.

Дайте примери за този феномен, ползвайки записките си по литература за деца и юноши.

Отговори: Александър-Дюма-баща, Виктор Юго

2. През 20-те – 30-те години на 20 век стават изключително популярни радиопиесите, в които се драматизират известни литературни произведения. Те се излъчват в точно определено време на части и радиослушателите започват да проявяват пристрастяване към този тип предавания. Силата на въздействието им е изпробвана целенасочено през 1938 г. в САЩ, в навечерието на Коледа.

Посочете „виновника“ за случилото се, ползвайки записките си:

Отговор: Орсън Уелс, който чрез радиодраматизацията на „Война на световите“ на Хърбърт Уелс всява паника сред слушателите – те смятат, че САЩ са жертва на космическа инвазия на извънземни.

3. От радиопредаванията водят началото си два типа телевизионни сериали. *Свържете названията им с произхода и съдържанието:*

Сапунена опера	Ситуационна комедия – с постоянни персонажи и място на действие
Ситком	При излъчването ѝ в паузите се появяват реклами на перилни препарати; предназначена предимно за домакини и има сантиментален характер

4. Определете вида на предпочитани от Вас и Вашите колеги телевизионни сериали, като си служите със зададените определения:

Уеб-сериал – транслира се първо в Интернет, а след това може да се появи и по телевизията

Примерен отговор: „Не така, брат“

Минисериал – филм със сравнително малък брой серии, предназначен за телевизионен екран

Примерен отговор: „Гордост и предрасъдъци“

Теленовела – филм с мелодраматично съдържание

Примерен отговор: „Черна любов“

Процедурна драма – сериал с общи герои, но всеки епизод е със самостоятелно съдържание

Примерен отговор: „От местопрестъплението: Маями“

Забележка: Посочените отговори са част от получените, защото всеки студент е посочил различни три филма и трябва да определи тяхната специфика.

Студентите не се затрудниха с избора на отговор, тъй като предварително бяха наясно какво да търсят в справочната литература, а останалите задачи бяха формулирани по достъпен начин.

Последващият коментар съвместно с изследователя показва, че благодарение на тази дейност те са придобили знания – по хоризонтала и вертикала на набелязания медиасрез – за смисъла и съдържанието на редица медиатермини, които вече свободно могат да прилагат в житейската практика и в бъдещата си професионална работа.

Остана открит въпросът за медийния комфорт и дискомфорт, свързан с посланията на телевизионните сериали – някои изповядват патриархални семейни ценности, други – спорни от гледна точка на днешния ден морални постулати. Приобщаването към тях или игнорирането им е въпрос на лична психологическа нагласа – някои са склонни да възпроизвеждат филмови модели на поведение в живота, а други ги приемат просто като една от житейските възможности, при това далеч не най-реалистична.

Последният въпрос от изследването, зададен непосредствено след проведената съвместна беседа, касае степента на лична пристрастеност към телесериалите и формата ѝ на изява.

Как изказвате предпочитанията си към даден телевизионен сериал и негов герой?

Табл. №6 Влияние на „телевизионната митология“ върху личността на изследваните

Отговори	Брой отговори	%
Организирам или ставам член на фен-клуб	2	10
Купувам си постери с лицата на героите	0	0
Споделям предпочитанията си във Фейсбук	2	10
Слагам на мобилния си телефон мелодия от филма	2	10
Разказвам на приятели любим момент от сериала, като го коментирам	13	65
Друг отговор	1	5

Студентите дават израз на публичните си пристрастия към телевизионен сериал и неговите герои чрез неформално членство във фен-клубове, поставяне снимки на герои в социалната мрежа и на филмова мелодия на мобилния телефон. Един от тях категорично заявява, че по никакъв повод не споделя пристрастията си към телевизионните сериали и не споделя възгледите в публични разговори – счита го за нещо лично, което не подлежи на разгласяване.

65% се ориентират към разказ на предпочитан момент и коментар с приятели. Принципно одобрение на този подход от наша страна се дължи на следните причини:

- развиват се комуникативните умения – за да направиш впечатление в компания от връстници, трябва да избираш подходящия момент и да споделиш адекватно на настроението и темата послание – това предполага личностно самоусъвършенстване;
- за да задържиш вниманието, трябва да умееш да разказваш – изложението да не е дълго, за да не отегчи; да се акцентува на ефектни фрази и езиково издържани преценки, за да оставиш благоприятно впечатление; разказът трябва да е ярък, убедителен; преценката и коментарът да не робуват на езикови щампи и шаблони, за да стане на присъстващите ясно, че имаш оригинално мислене;
- проличава умението/неумението да формулираш същността на проблема и да търсиш неговото решение – малко или много коментарът върху продукта на дадена медия има прогностични функции – изказват се предположения за развитието на сюжетите и образите в дадена насока, търси се пестелива и ефективна развръзка, която да бъде житейски правдоподобна, и пр.;
- в литературното обучение в детската градина и началното училище ще навлязат нови методи и похвати, свързани с търсената по-тясна връзка между литературата и киноизкуството – въвеждане на кинореплики, ползване на киноафиши, опити за кинорецензии, открояване на киноепизоди чрез

фиксиране на сюжетни ходове, дидактични игри с филмови заглавия и персонажи, и т.н. – бъдещите учители трябва да са подготвени за тях.

В рамките на по-нататъшна самоподготовка студентите отделиха някои филмови заглавия и предложи конкретни задачи, свързани с евентуалното им приложение в ситуации и часове по български език и литература, които обаче остават извън периметъра на визирано изследване.

Проведеното през април-май 2017 година проучване на студентските нагласи и възгледи по отношение на конкретен дял от медиаобразованието позволява да направим следните изводи:

В теоретичен аспект – в рамките на кратък хронологичен период студентите придобиват медиазнания за същността на телевизионните сериали и техните класификации, откриват приложимостта на тези знания в рамките на литературното обучение на деца и ученици.

В практико-приложен аспект – откриха се способности и похвати, които ще обогатят методическия инструментариум на студента при осъществяване на взаимодействието между кино и литература

В интимно-личен аспект – доминиращото влияние на телевизионната субкултура може да доведе до непълноценни социални контакти и лични връзки заради безкритичното приемане на посланията ѝ и сляпото следване на демонстрираните от нея модели на поведение. Необходимо е те да бъдат преодолени, надмогнати, като се поддържа последователна позиция на критично усвояване на информацията, отстраняване на подвеждащи и психоманипулативни внушения, прилагане на действителни позитивни форми на общуване с околните.

References:

1. Egorov, V. Terminologicheskiy slovary televidenia. Osnovnye ponyatia i kommentarii. Moskva, 1997.
2. Creeber, G. Serial television: big drama on the small screen. — BFI Publishing, 2004, s. 184.